

פסח תשפ"ג

In loving memory of Dr. Chuck Feldman z"l by his family

הגדה של פסח—מגיד

הָא לַחֲמָא עֲנִיָא דִּי אָכְלוּ אַבְהֵתְנָא בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם. כָּל דְכָפִין יִיתֵי וְיִיכַל, כָּל דְצָרִיךְ יִיתֵי וְיִפְסַח. הַשְׁתָּא הָכָא, לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל. הַשְׁתָּא עַבְדֵי, לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּנֵי חוּרִין.

מָה נִשְׁתַּנָּה הַלֵּילָה הַזֶּה מִכָּל הַלֵּילוֹת

שֶׁבְכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין חֲמֵץ וּמִצָּה, הַלֵּילָה הַזֶּה כָּלוּ מִצָּה?

שֶׁבְכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין שְׂאֵר יִרְקוֹת, הַלֵּילָה הַזֶּה מְרוּר?

שֶׁבְכָל הַלֵּילוֹת אֵין אָנוּ מְטַבֵּילִין אֶפְילוּ פֶּעַם אַחַת, הַלֵּילָה הַזֶּה שְׁתֵּי פְעָמִים?

שֶׁבְכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין בֵּין יוֹשְׁבֵין וּבֵין מְסַבִּין, הַלֵּילָה הַזֶּה כָּלְנוּ מְסַבִּין?

עַבְדִּים הֵיִינוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם, וַיֹּצִיאֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִשָּׁם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזְרוּעַ נְטוּיָה. וְאֵלוּ לֹא הוֹצִיא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אַבְוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם, הָרִי אָנוּ וּבְנֵינוּ וּבְנֵי בְנֵינוּ מְשַׁעֲבָדִים הֵיִינוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם. וְאֶפְילוּ כָּלְנוּ חֲכָמִים, כָּלְנוּ נְבוֹנִים, כָּלְנוּ זְקֵנִים, כָּלְנוּ יוֹדְעִים אֶת הַתּוֹרָה, מִצְוָה עָלֵינוּ לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם. וְכָל הַמְרָבָה לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם הָרִי זֶה מְשַׁבַּח.

מַעֲשֵׂה בְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה וְרַבִּי עֲקִיבָא וְרַבִּי טַרְפוֹן שֶׁהָיוּ מְסַבִּין בְּבֵנֵי בְרַק, וְהָיוּ מְסַפְּרִים בִּיצִיאַת מִצְרַיִם כָּל אוֹתוֹ הַלֵּילָה עַד שֶׁבָּאוּ תַלְמִידֵיהֶם וְאָמְרוּ לָהֶם: רַבּוֹתֵינוּ, הִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל שְׁחֵרִית. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: הָרִי אֲנִי כָּבוֹ שְׁבָעִים שָׁנָה, וְלֹא זָכִיתִי שֶׁתֵּאֱמַר יִצִּיאַת מִצְרַיִם בְּלֵילוֹת עַד שֶׁדָּרְשָׁה בֶן זֹמָא: שְׁנֵאֲמַר, לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ הַיָּמִים, כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ הַלֵּילוֹת. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: יְמֵי חַיֶּיךָ הַעוֹלָם הַזֶּה, כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ לְהִבְיֵא לִימּוֹת הַמְּשִׁיחַ.

בְּרוּךְ הַמְּקוֹם, בְּרוּךְ הוּא. בְּרוּךְ שֶׁנִּתְּנוּ תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, בְּרוּךְ הוּא.

כָּנֻגַד אַרְבַּעַה בְּנֵים דְּבִרְהַ תּוֹרָה. אֶחָד חֲכָם, וְאֶחָד רָשָׁע, וְאֶחָד תָּם, וְאֶחָד שְׂאֵינִי יוֹדֵעַ לְשֵׁאוֹל.

חֲכָם מָה הוּא אוֹמֵר? מָה הַעֲדוֹת וְהַחֲקִים וְהַמְשַׁפְּטִים אֲשֶׁר צָוָה יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶתְכֶם? וְאֵף אֶתְּהָ אָמַר לוֹ כְּהַלְכוֹת הַפֶּסַח: אֵין מִפְטִירִין אַחַר הַפֶּסַח אֶפְיִקוּמָן.

רָשָׁע מָה הוּא אוֹמֵר? מָה הַעֲבָדָה הַזֹּאת לָכֶם? לָכֶם וְלֹא לוֹ. וְלִפִּי שֶׁהוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מִן הַכָּלָל כִּפְר בְּעַקְר. וְאֵף אֶתְּהָ הַקָּהָה אֶת שְׁנֵי וְאָמַר לוֹ: בְּעֵבוֹר זֶה עָשָׂה יְיָ לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם. לִי וְלֹא לוֹ. אֵילוּ הָיָה שָׁם, לֹא הָיָה נִגְאָל.

תָּם מָה הוּא אוֹמֵר? מָה זֹאת? וְאָמַרְתָּ אֵלָיו: בְּחֻזֶּק יָד הוֹצִיאָנוּ יְיָ מִמִּצְרַיִם, מִבֵּית עַבְדִּים.

וְשְׂאֵינִי יוֹדֵעַ לְשֵׁאוֹל אֶת פְּתַח לוֹ, שְׁנֵאֲמַר: וְהַגְדַּתְּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר, בְּעֵבוֹר זֶה עָשָׂה יְיָ לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם.

וְהַגְדַּתְּ לְבִנְךָ יְכוֹל מְרֹאֵשׁ חֲדָשׁ, תִּלְמוּד לומר בַּיּוֹם הַהוּא, אֵי בַּיּוֹם הַהוּא יְכוֹל מְפַעוּד יוֹם, תִּלְמוּד לומר בְּעֵבוֹר זֶה בְּעֵבוֹר זֶה לֹא אָמַרְתִּי אֶלָּא בְּשַׁעֲהַ שְׁיִשׁ מִצָּה וּמְרוּר מְנַחִים לְפָנֶיךָ.

שמות פרק יב פסוק כו

וְהָיָה כִּי יֹאמְרוּ אֲלֵיכֶם בְּנֵיכֶם מָה הַעֲבָדָה הַזֹּאת לָכֶם:

שמות פרק יג

(ח) וְהַגְדַּתְּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בְּעֵבוֹר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם: ...

(יד) וְהָיָה כִּי יִשְׁאַלְךָ בְּנְךָ מָחָר לֵאמֹר מָה זֹאת וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּחֻזֶּק יָד הוֹצִיאָנוּ ה' מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים: (טו) וְהָיָה כִּי הִקְשָׁה פְרָעָה לְשַׁלְחָנוּ וַיַּהַרְג ה' כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכֹר אָדָם וְעַד בְּכוֹר בְּהֵמָה עַל כֵּן אֲנִי זֹבֵחַ לַה' כָּל פֶּטֶר רְחֵם הַזֹּכְרִים וְכָל בְּכוֹר בְּנֵי אֶפְרָיִם:

רש"י

(ח) בְּעֵבוֹר זֶה - בְּעֵבוֹר שֶׁאֵינִים מִצּוֹתָיו, כְּגוֹן פֶּסַח מִצָּה וּמְרוּר הַלּוֹ: עֲשֵׂה ה' לִי - רְמוֹז תְּשׁוּבָה לְבִן רָשָׁע לומר, עֲשֵׂה ה' לִי וְלֹא לְךָ, שֶׁאֵלוּ הֵייתָ שֵׁם לֹא הֵייתָ כְּדָאִי לִיגָאֵל: (יד) כִּי יִשְׁאַלְךָ בְּנְךָ מָחָר - יֵשׁ מִחַר שֶׁהוּא עֹכְשִׁי, וְיֵשׁ מִחַר שֶׁהוּא לְאַחַר זְמַן, כְּגוֹן זֶה וְכְגוֹן (יְהוֹשֻׁעַ כ"ב כ"ד) מִחַר יֹאמְרוּ בְּנֵיכֶם לְבִנְנוּ, דְּבִנֵי גַד וּבְנֵי רְאוּבֵן: מָה זֹאת - זֶה תִּינוּק טַפֵּשׁ שֶׁאֵינוּ יוֹדֵעַ לְהַעֲמִיק שֶׁאֵלָתוֹ וְסוֹתָם וְשׁוֹאֵל מָה זֹאת, וּבְמִקּוֹם אַחַר הוּא אוֹמֵר (דְּבָרִים ו' כ') מָה הַעֲדוֹת וְהַחֲקִים וְהַמְשַׁפְּטִים וְגוֹ', הָרִי זֹאת שֶׁאֵלָת בֶּן חֲכָם. דְּבָרָה תּוֹרָה כְּנֻגַד אַרְבַּעַה בְּנֵים, רָשָׁע וְשֶׁאֵינוּ יוֹדֵעַ לְשֵׁאוֹל וְהַשׁוֹאֵל דְּרַךְ סְתוּמָה וְהַשׁוֹאֵל דְּרַךְ חֲכָמָה:

דברים פרק ו

(כ) פִּי יִשְׁאַלְךָ בְּנֵךְ מָחָר לֵאמֹר מַה הָעֲדוֹת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים
 אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹהֵינוּ אֲתָכֶם : (כא) וְאָמַרְתָּ לְבְנֵךְ עֲבָדִים הָיִינוּ
 לְפָרְעָה בְּמִצְרָיִם וַיֹּצִיאֵנוּ ה' מִמִּצְרָיִם בְּיַד חֲזָקָה : (כב) וַיִּתֶּן ה'
 אֹתוֹת וּמֹפְתִים גְּדֹלִים וְרַעִים בְּמִצְרָיִם בְּפָרְעָה וּבְכָל בַּיְתוֹ לְעֵינֵינוּ :
 (כג) וְאֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם לְמַעַן הָבִיא אֹתָנוּ לְאֶתְּנוֹ לְנוֹ אֶת הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם :

רמב"ן

(כ) וטעם כי ישאלך בנך מחר לאמר מה העדות - שישאל
 תחלה, על מה יעידו אלה המצות הנקראים "עדות"
 בעבור שהם זכר לנפלאותיו ועדות בהם, כגון המצה
 והסוכה והפסח והשבת והתפילין והמזוזה. ומה החקים,
 כי נעלם טעמם בתורה. והמשפטים, ישאל מה המשפטים
 שנעשה במצות האלה, שנשקול העושה מלאכה בשבת,
 ונשרוף הבא על אשה ואמה, ונכה את הארבעים לזורע

כלאים. כי משפטי ישוב המדינות, בדיני השור והבור והשומרים ושאר הדינין שבתורה צדיקים וטובים הן, כל רואיהם
 יכירון: וצוה בתשובת השאלה הזאת, שנגיד לשואל כל ענין יציאת מצרים. והכוונה בזה, הוא הטעם במה שאמר בעשרת
 הדברות (לעיל ה ו) אשר הוצאתיך מארץ מצרים, כי יתכוון שנודיע לבן השואל כי ה' הוא הבורא והחפץ והיכול כאשר
 נתבאר לנו ביציאת מצרים. וזה טעם "לעינינו", כי אנחנו היודעים ועדים מן האותות והמופתים שראינו שם כי השם אלהינו
 הוא האלהים בשמים ובארץ ואין עוד מלבדו, כי כל זה יודע ביציאת מצרים כאשר פירשתי בדבור הראשון (שמות כ ב).
 והנה ראוי לנו לתת כבוד לשמו, כי הוא בוראנו ואשר הגדיל חסדו עמנו, ויצונו לעשות את החקים האלה הנזכרים בעדות
 חקים ומשפטים, ליראה אותו בעשותנו העדות זכר לנפלאותיו, לטוב לנו בעשיית החקים כי טובים הם, אין בהם חק
 שתהיה בו רעה כלל, אף על פי שלא נתברר טעמם לכל, לחיותנו כהיום הזה במשפטים, כי בכללם נחיה, וכלם טובים אין
 בהם רעה כלל, אבל כלם גורמים חיים טובים בסוף. והנה אנחנו חייבין לעשות רצון הבורא, שהוא אלהינו ואנחנו עמו וצאן
 ידיו, ואין בכל מצותיו רק טוב. ועוד שתהיה לנו צדקה לפני ה' אלהינו, ויתן לנו שכר טוב בעשיית כל המצות האלו. קרא
 גמול המצות "צדקה", כי העבד הקנוי לרבו שהוא חייב לעבוד אותו, אם יתן עוד שכר בעבודתו צדקה יעשה עמו:

